

Oponentský posudek

**Zelíková, H. 2023. Etnografie kanceláře: sociální prostor a odcházení z korporátního prostředí.
Bakalářská práce. Fakulta humanitních studií UK.**

Vedoucí práce: Mgr. Michal Lehečka, Ph.D.

Oponentka: Mgr. Markéta Zandlová, Ph.D.

Hana Zelíková se ve své práci rozhodla zabývat zajímavým tématem, jímž je re/produkce socio-materiálního prostoru kanceláří velké nadnárodní firmy v Praze. Z textu je patrné, že ji toto téma opravdu zaujalo, což je nepochybně pozitivní, a že s ním snažila upřímně vypořádat. Bohužel celek práce působí nepřehledně a neprokazuje příliš přesvědčivě, že by se autorka výrazněji zorientovala v metodologii a teorii sociálních věd.

Teoretická část je uvedena velice stručným přehledem několika teorií prostoru, který je ukončen konstatováním, že pro práci jsou důležité dvě z nich – Lefebvre a Foucault. Autorka by měla v textu objasnit, proč tedy v práci ostatní autory/koncepty uvádí a proč uvádí právě ty, které zvolila (a následně nepoužila). Výklad Lefebvra ukazuje relativně solidní porozumění, byť se v něm stále opakuje několik základních poznatků (třeba to, že prostor je utvářen sociálně a je dynamický). Nedává mi smysl název podkapitoly 1.3. „*Jak se Lefebvre vztahuje k modernímu korporátu?*“, protože kapitola takové téma nepojednává. Kapitola 1.4. „*Robert Osman – Sociální prostor*“ obsahuje další výklad Lefebvrový triády, tentokrát tak, jak jej pojednal Osman (2014) - funkci této kapitoly nerozumím. Od Foucaulta je vyloženo koncept disciplinární moci, ztělesněný panoptikonem – což je přiměřený konceptuální rámec pro analýzu disciplinárního charakteru open-space kanceláří. Škoda, že následně nebyl řádně využit při interpretaci dat.

Metodologická část představuje design výzkumu a použité metody. Text je neuspořádaný, repetitivní, např. o pozorování se v něm píše několikrát (ale spíše obecně), stejně jako o ostatních postupech. Výzkumný problém, uvedený v kapitole 2.1., je formulován nejasně a málo srozumitelně („*Zaměření bakalářské práce sleduje způsoby, kterými na sobě zaměstnanci pociťují aplikovanou formu prostorové moci v odkazu na Lefebvra (1991), dále, jak vnímají svůj pobyt v open-space versus na home-office a jaký je jejich vztah k pobytu v open space a homeoffice.*“, s. 17). Navíc se stále nedozvídáme nic o tématu, na které odkazuje název práce „*odcházení z korporátního prostředí*“ – autorka sice již na počátku zmiňuje, že z firmy odešla, ale do formulace výzkumného tématu, výzkumných otázek ani do popisu metodologie se to nijak nepromítá. Rovněž zmínka, která se v textu objevuje několikrát, že autorka realizovala pozorování u aktérů doma během home office (s. 17, 21), není rozpracována v popisu vytváření dat, takže o výzkumu v domácnostech se dozvídáme více detailů až v části o vytváření vzorku (s. 27), který ostatně není moc bohatý (6 respondentů, z nichž je 5 žen a jeden muž, aniž by autorka jakkoli tuto genderovou nerovnováhu reflektovala). Nikde se ale nedočteme, proč se autorka pro porovnávání práce z domova a v open-space rozhodla. Studentka pracuje s pojmem „nahodilé pozorování“ (s. 28), který rozhodně není zaužívaným pojmenováním metodologického postupu; vůbec nezmiňuje, jak byla data analyzována; v části o etice sice píše, že jí dělala etika „starosti“, nicméně nevysvětluje, proč a co přesně zvažovala (s. 29); v metodologické části se rovněž dost nepochopitelně objevují jakési předběžné závěry (kap. 2.3.).

Empirická část obsahuje především rozsáhlé popisy: 1) prostor firmy, kde autorka realizovala výzkum; 2) chodu těchto prostor, jak ve smyslu pracovního rytmu, tak prostorového využívání; 3) práce náboráře-konzultanta a pracovního režimu; 4) návštěv u několika informátorů doma během home office; 5) dalších aktivit (obědy, společné návštěvy hospod). Popisy jsou živé a pro někoho, kdo podobné korporátní prostředí nezná, pravděpodobně i zajímavé. Naopak popis dvou domácností (kap. 3.7.2.) nepřináší nic, co by bylo interpretačně použitelné.

Autorka práce správně rozpoznala, že je sociální prostor kanceláře konstruován i mimo materiální prostor – ovšem v podstatě se nedostala dál, než k tomuto konstatování (a popisům míst, která jsou součástí sociálního prostoru kanceláří, jako kuchyňka, obědové restaurace nebo hospoda, kam se chodí na pracovní pivo). Bohužel ale nikde neanalyzuje, *jak* tedy dochází k re/produkcí prostoru kanceláře mimo její fyzické hranice.

Popisy každopádně nejsou velmi zaměřené na vlastní téma práce, kolem kterého spíše volně krouží a přibližují se jen občasně (například když autorka zdůrazňuje všudypřítomnost firemního loga). Celkově se studentka zabývá spíše tématem vztahu pracovního prostředí, pocitů aktérů (komfort / klid / soustředění...) a pracovní efektivity/produktivity. Dočteme se, jak se lidem v open space pracuje a jaký vliv na ně má umístění jejich stolu v kanceláři, její provoz a ruch a další aspekty. Ovšem jak je tento prostor re/produkován si skládá čtenář z popisů spíše sám (o využití Lefebvroy nebo Foucaultovy teorie nemluvě, ty nejsou v celé empirické části využity vůbec). Závěrečných 17 stran práce, které se týkají odchodu autorky z firmy (s. 58 – 75), působí jako něco mezi deníkem a blogem a postupně se mění v osobní kritiku zkoumané firmy. Jejich analytická hodnota je nulová, a rozhodně nelze mluvit o autoetnografii.

Závěr práce byl zjevně psán na poslední chvíli a je nepatříčně stručný, stejně jako seznam literatury, který má jen 11 položek (s nimiž autorka pracovala opravdu okrajově).

Z formálního hlediska bych ráda komentovala nepřehledný Obsah, zbytečně rozdělující práci do desítek podkapitol. Práce obsahuje drobné překlepy, občasné gramatické chyby apod. Práce má rozsáhlé přílohy, které sice nemají výrazný analytický přínos, ale pěkně dokreslují popisy prostředí.

Věřím, že Hana Zelíková věnovala svému výzkumu i psaní textu hodně času a energie. Snažila se uspořádat data, která vytvořila, a podat zprávu o prostředí, které dobře znala. Práce je tedy více nebo méně zajímavou deskripcí zkoumaného prostředí a aktérů, kteří se v něm pohybují; v závěru se mění v osobní popis událostí, které souvisely s odchodem autorky ze zkoumané firmy. Analýza a interpretace v práci prakticky nejsou. Záměr, kterou navrhuji, tak odráží především velké úsilí autorky, které je z textu zřejmé.

Práci doporučuji k obhajobě. Hodnotím ji jako práci hraniční, která těsně naplňuje hodnocení známkou dobře. Výsledné hodnocení ale záleží na přesvědčivém průběhu obhajoby.